

לזכר אליעזר הלוי גרינהוט

(במלאות עשרים וחמש שנים לפטירתו)

רום בהן התאמץ או להרימו למדרגת בית נפד בנפח אדום אצילים בהן היה פדגוג טוב ובעל כשרון אדמוני ושהי התכונות הללו חסרו לאליעזר גרינהוט. הוא שאף להשרות מרחו על תלמידיו, להנבם לאהבת תורה וליראה שמים, אבל רק מעטים הביננה, בהיו תם עוד נערים, דגבם מרחו את חייו, אחד מתלמידיו כותב עליו בעתונו של בן-יהודה: "מי היה הד"ר גרינהוט למאות משפחות אומללות בירושלים, לאלפי תלמידי חכמים, שנהרו לשמוע מפיו תורת אלהים קדושה, לעשרות היתומים ותעוזבים שהנך כאב נאמן על רוח הגורש."

הד"ר גרינהוט סבל מחנוכו הדבה, הרבה מאד, בהם שיפל במחנך ובמורה ולתם הקדוש את כל כותותיו עד יומיו האחרון... והוא סבל, כמובן, לא רק מתלמידיו, אלא עוד יותר מאי-היכולת לפתח את המוסד אשר בהתחלתו, להעלותו ולעלות אתו יחד, אפרים בהן שלא הית, "אלא מורה עממי טוב", כפי שאמר לי ד"ר גרינהוט, דרך אנכי, עלה מעלה והוסיף על בית הספר, שקיבל במצב ירוד, מוסדות חדשים, מעין תחתיים, שניים ושלישים, ובית היתומים נשאר רל ועלוב, ומכאן חסר כידות שהרעילה את חייו של גרינהוט, ואולם הוא מצא תנחומים בעבודתו המדעית, במחקר מדרשים ובפרסום סדרי רשים נעלמים מתוך כתבי יד ישנים או מתוך ציטטות שבספרי סדמונים, לידועת ארץ ישראל והסודת הוסיף משהו על ידי הוצאות מדעיות של מסעות רכי בניטין מטודילה ומיכוב ל' פתחיה וסיפור מסעות מר' יעקב ב"ר נתנאל הכהן ונבולות ארץ ישראל עם"י רכי אשתורי הפרהו בעברית, מלבד זה פרסם כמה חיבורים מדעיים כנרמנית. בקובצים שונים ואתר כך אספם ופרסמם בשם העברי "נוצה

ומסודרות אצלו זה עידן וערבים. יותר ממה שהעגל יכול היה לנבוע רצתה חפרה להיניק; בטעין הנובע שפעו דברי-תור"ת. ניסיתי להפנתו למסלול אחר, לשמוע מפיו פרטים על אנשים ומוסדות, אשר אתם ובתוכם הוטל עליו לעבוד כל ימי חייו אהרי שטרפתי את הנשרים בגולה, אבל לא הצלחתי. שאלותי גרמו לו רק צער והוא התחמק מלענות לי ברורות, טובות לא יכול לענות לי ורעות לא הפין לענות בכלל או לא בפני איש חדש וזר. רק אחרי שישכתי זמן מה בארץ עמדתו על התידה: זו היתה המרגדה של האיש. מטבעו ועל פי הינוכו היו התורה והמדע חוכו חייו. כאחד הכפרים או הצירות שבהונגריה נולד בשנת תר"י, למד תורה בישיבות ואחר כך עמד בבחינת חבנרות ונתגלגל לברלין לבית סדרשו של ר' עזריאל הילדס היימר, למד באוניברסיטת שם ובברן ויצא כוכב תר בתואר דוקטור לפילוסופיה ובהתרת הוראה מרכזי הדור הישן ומבית המדרש המודרני. שני היסודות, הישן והחדש, התורה והמדע לא התמונו בו להטיבה אחת, הן התרוצצו בו עד יומיו האחרון. א. בן יהודה קלע, דומני, לעצם מהותי של האיש במאמר שהקדיש לו במותו: לא הית די-קנאי ולא די תפשי ברעות, לא די רב ולא די דוקטור, לא די אדם מהדוד הישן ולא די אדם מהדור החדש. בהיותו דוקטור ולא רק בהוד ישיבה מוסמך לא יכול לקבל משרת רב תרד בנוסח האורתודוכסיה ההונגרית ויכתן בסהילה חפזיה טמשואר, אבל לא יכול גם להסכים לשאיפות התיקונים של בני ערתו, לכן עזב את משרתו טעף עשר שנים לשבתו בטמשואר ויקי בל משות מנהל בית היתומים בירר שלים מיסודה של הברה פרנקפורטית. במשרה זו כהן מלמנים ד"ר זאב הר צי כר"ג. מלבד מנהלת בית היתומים תורה גם בבית הספר למל אשר מנתלו אפר

הותיסים שגא נשכד בימי מערה ה"חושמה" (קונסטיטוציה בלשון בית בן-יהודה) התירכית הפסיקה לפעמים את דוכית חלילה. ובשבני אדם נפישו בהתבה הרחוב ביום היה הספר יושא שיהתם. פרשת השבוע היתה מאודע השבוע לא רק להמוני המתפללים, אלא לפעמים גם לחוג המשבילים הקטן. כיצד אתה מפרש פסוק זה או כיצד אתה מבאר צורה וקדוקית — היתה השאלה הרגילה, ומובן מאליו, שהתשר בה היתה כבר פוכנת כפי השואל, כי לולי זאת לא היה שואל, כנהוג בישראל. באיזה זו צמתו "משוגעים לדבר אחר" כבן-יהודה ובלוגי ויבדל להיים ארזכים, הרב יהושע קוסובסקי, שקנו להם שם לא ייטהה במדע העברי.

לאיזה הירושלמית הכניסני בראשית כה המנוח אליעזר הלוי גרינהוט שעה מעטה אחרי רדתי לאניה במדיסם בשמחה. תורה של הגולה. את שמו שמעתי בודאי גם מקודם, כי זכיתי לשמוע לקח במדרש מפיו ר' מאיר אי שדש'לום, סנדולי החוקרים במדרי שים בדור האחרון. מי שעסק אפילו רק מעט במדרשים שנחפרסמו בדור שלשני המלחמה לא ייתכן שלא מצא את שמו של אליעזר הלוי גרינהוט בציטטות ובהערות על יד השמחה של אחרן יג'לינג'יק ושלמה בובר ומאיר אי שיש'לום הגדולים מסנו.

האניה בה ירדנו מצרימה על מנה לעבוד ששם לאניה סודית ההולכת ליפו, זכנה היתה הרצועה וגם איש שותו זקן היה ושבור ורצון ללא-עתו. ואולם אשר התורה והקנאה למחקר העברי בערה בו. כסטודנט צעיר העומד על סף הדוקטורט, מלא ונרוש-מנושא הריסטרציה וחושב להפוך עולמות בתגליותיו הופיע לפני הוא הראה לי את הירושיו ושאלני קושי יות, אשר התשובות עליהן היו ערובות

ירושלים. שלפני מלחמת העולם עיד שקפה, יוזקה בשאון חתים היתה רבים כתבו בהנחתה, על החלופה והכוללים והערות והמוסדות והמרכיבות, על האשר פה בהחובותיה ועל הקדחת בעצמותיה ועל הגרענת בעיניה. על ירושלים עלובה זו ועל בלוי מחבותיה רחף קסם סיועה, חוט של הן היה מתות עליה שניטל ממנה סאו היתה לכרך סואן-רועש עד הצות ליל ולאחר הצות, או, לפני שלשים שנה היתה ירושלים שלני לא רק עיד הקודש-בזכות העבר, אלא גם עיד התורה, עיד בה הספר עמד במרכז החיים. העשוב היהודי התכוון בשכור גותי שבעיר העתיקה והחדשה ידבר לא היה לו עם העולם האיזוני שמסד כיב. אישם ב"סראיה" שבעיר העתיקה ישב לו פחת תורכי או פותצדיה; על יד שער יפו היתה אינו, "קישלת" עם צבא תורכי, אינו, "נוקמה" עם משמחה תורכית נמצאה בעיר החדשה, אבל כנו כל זה לא נגע, כאילו היה מעבר לגבולות עולמנו, "קצין מקשר" בין הישוב ובין החוגים הרשמיים היה המנוח מנדל קרמר; הוא העניק לעתונת העברית ידיעות רשמיות כנו סה קבוע: האדון מנדל קרמר מודיע. חוששני שאיש מלמעלה לא ביקש זאת מידו וגם לא איש מלמטה, אלא הוא עשה זאת בקורטפונרנט מאשבע מליחה, כשם ששלח בנעוריו קורטפונרנציות ל"המניד" בראסא. הממשלה לא הרגיז וה את מנוחתו ואנהנו לא התענינו בה. והחיים הכלכליים ותנועת הררכים והרחובות שטפו בטמפו אטו ובלחש ולא הפדעו את שלות עיר הקודש. עם שקיעת החמה כלתה רגל סן השוק ופי שלא עסק בתורה ביום ייתר לו בערכ מינה כבית המדרש או בהוד ועיין בספר לאור העששית. רק יללת תנים לחוקת ונכיתת כלב סכלכי השבתה

תאנה". לא נפריו על על ערכם המדעי של החיבורים הללו, אבל בתנאי העביר דה המדעית בירושלים, ללא ספריה טובה, מן הנמנע היה לפעול יותר, כשם ששמן הנמנע היה לפרסם את הספרים בצורה נאה יותר מן שיצאה מבית דפוסו של לונץ.

כיום, בשעה שירושלים היתה למרכז גדול לחכמת ישראל, מן הראוי היה ששמו של אחד מחלוציה הראשונים בירושלים ובעברית לא יישכח. ואולם לא אלה החיגים זכרהו במלאות עשרים וחמש שנים לפטירתו אלא מערכת "דבר", והיא שעוררתני לשורות אלה. יוזכר נא לה לטובה שבשעה שאנו עומי דים בפני שאלת חיינו, זכרה את החכם

שמת לפני הצי ובל שנים.

ולא רק כעלי חכמת ישראל היובים בזכרו של ד"ר גרינהוט אלא בראש ובראשונה עסקנו "המזרחי". כי עסקן ציוני, ואחר כך בהווסד המזרחי, ציוני מזרחי היה אליעזר הלוי גרינהוט בפרק מסויים מחייו. והיה בזה משום גבורה בימים ההם. נותני לחמו של ד"ר גרינהוט היו מאנשי פרנקפורט, ופרנקפורט מעולם לא הסכימה להרצל ואפילו התנגדה לו. וגרינהוט כינס אסיפות בירושלים, ויסד אנגדה ציונית ונסע לקוני גרם כציר נבחר מירושלים. סת לי זקן נכבד בירושלים, שבחרוהו על סנת שיצדד בזכות אנגדה והוא כבואו לקונ גרם נהפך מאנגדאי לארץ-ישראלי גלהב,

הוא שידע את יסודי ארץ ישראל עד היסוד.

לפני חצי שנה היה אתנו איש יהודי, שביבלתו היה לעשות לזכרו של אליעזר גרינהוט — והוא חתנו אבינעם ילוי, שנפל קרבן קרוש בידי מרצחים. כעת החובה להציב זכר צנוע לעובד צנוע הלה ראשית כל על יתר בני משפחתו ועל תלמידיו, אשר בהתבנרותם הכירו כולם את ערכו זאת שאיפותיו הנעלות. מן הראוי לעבור על כתביו שנתפרסמו — אולי יש עוד גם כתבים שלא הופיר עו — ולהוציא מהם מבחר בצורה נוחה לשימוש, לפני כתריסר שנים חפשתי בנרות את אחד מכתביו, שפורסם עם תרגום גרמני בעד פרופיסור יהודי

איטלקי מפורסם ולא השגתיו בשום מקום, אפילו לא אצל בן המחבר. הפודיו נשלחו לגולה וקשה למצאם בשוק הספרים בארץ.

זאת לזכר איש המדע והמחקר לדונב את שפתותיו מתוך חבוריו. ועוד לעסקן הצבאי הציוני: בפיצה, מקום פעולתו האחרון וסמוך למקום מנוחתו בבית החיים של פתח תקוה, קיים ישוב עובי דים עברים שזכה אז יופה בקרוב לשם בישראל. ביישוב זה כודאי כמה רחוק כות. את אחד מהם יש להקדיש לשמו של ד"ר אליעזר הלוי גרינהוט, אחד מחלוצי הציונות המדינית בירושלים עיר הקודש. א. י. ברנז

ירושלים, סוף אדר תרצ"ח